

Nr 818

Av herr Hedlund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

(Lika lydande med motion nr 676 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 62 föreslås en höjning av vissa anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet med sammanlagt ca 1,9 milj. kr. Därvid föreslås bl. a. en höjning av anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader från 0,4 till 0,5 milj. kr. samt att ersättningen till författare för utlåning av deras verk genom bibliotek höjes från 3 till 5 öre per hemlån och från 12 till 20 öre för referensexemplar. Stipendiestödet avseende yrkesverksamma tonsättare och konstnärer inom måleri m. m. föreslås vidare bli utvidgat till att omfatta även andra konstnärliga yrken. Anslagshöjningen härför föreslås bli 380 000 kr. Dessutom föreslås kvalitetsstödet till svensk filmproduktion bli höjt från 1 till 1,5 milj. kr., och slutligen föreslås ett nytt anslag av 100 000 kr. till utställningar av svensk konst i utlandet.

Frågan om ett förbättrat stöd till konstnärlig litterär och musikalisk verksamhet kan enligt vår uppfattning sägas vara angelägen främst utifrån två synpunkter. Dels kan den snabba ekonomiska expansionen i vårt land inte sägas ha motsvarats av en jämförelsevis lika snabb utveckling på det andliga arbetets område — välståndsstegringen har enligt vår mening givits ett alltför materiellt innehåll i förhållande till de resurser som stått till buds — dels tillhör de aktiva konstskaparna som yrkesgrupp betraktade en av de i ekonomiskt avseende eftersatta grupperna i vårt samhälle. Det senare kan i viss mån kanske antas vara resultatet av det förra, men även under de mest gynnsamma betingelser måste man förmodligen räkna med att de aktiva konstskaparna blir beroende av någon form av mecenatskap. Kultur och konstskapande hör åtminstone inte ännu till de aktiviteter som »lönar sig» — rent privatekonomiskt. Å andra sidan får man inte förbise eller underskatta betydelsen av en hög kulturell standard som drivkraft även för det rent tekniska och ekonomiska utvecklingsförloppet. Den andliga odlingen i stort, vetenskaplig forskning inte bara på teknikens områden utan inom alla sektorer av samhällslivet, liksom den utbildning ett lands invånare erbjuds är utan tvekan betydelsefulla faktorer för den takt var-

Bihang till riksdagens protokoll 1962. 4 saml. Nr 818—822

med ett samhälle utvecklas. Därifrån kan heller inte brytas loss de egentliga kulturmanifestationerna och deras betydelse som bl. a. berikande och stimulerande faktor för den enskildes samhällsinsats. Samtidigt måste framhållas att den snabba välståndsstegringen i sig själv utgör den bästa förutsättningen för ett fortsatt framåtskridande samt för att detta framåtskridande kan ges ett innehåll som i större utsträckning än vad hittills varit fallet omfattar mer än det som rör enbart den ekonomiska eller rent materiella tryggheten.

Med de motiveringar som tidigare anförts bl. a. beträffande konstskaparnas beroende av någon form av mecenatskap samt med hänsyn till att det ligger i samhällets intresse att ett sådant stöd kommer till stånd anser vi ett ökat statligt direkt stöd till det konstnärliga yrkesutövandet vara en av de naturliga formerna för främjandet av ett rikare kulturliv. Under förutsättning att detta stöd dessutom lämnas under villkorlösa former för ett fritt konstskapande behöver det heller inte och får f. ö. inte leda till någon statlig dirigering av kulturlivets inriktning. Det samhälleliga kulturstödet bör således på sin höjd ses som en dirigering till men inte av konstnärlig verksamhet.

De av Kungl. Maj:t föreslagna anslagshöjningarna hälsas med tillfredsställelse, men med hänsyn till vad ovan anförts kan de enligt vår uppfattning inte sägas motsvara vad vi i dag borde kunna åstadkomma för främjandet av ett rikare kulturliv.

I förevarande sammanhang föreslår vi därför att anslaget till utsmyckning av statliga byggnader höjes från f. n. 400 000 till 1 500 000 kr. samt att riksdagen genom skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till nästa års riksdag om återinförande av den s. k. enprocentregeln. Vad gäller det statliga stipendiestödet föreslår vi att anslaget för vardera av de tre närmast liggande budgetåren höjes med omkring 750 000 kr. motsvarande kostnaderna för 50 nya arbetsstipendier om ca 10 000 kr. per år och lika många mindre punktstipendier om ca 5 000 kr. per år. Dessa stipendier bör stå öppna för alla kategorier konstskapare.

I syfte att förebygga ev. tendenser till maktmissbruk eller obehörigt gynnande av någon särskild grupp eller kategori konstskapare vid fördelningen av detta och andra former av samhälleligt stöd till konstnärlig verksamhet föreslår vi en skyndsam utredning beträffande viss decentralisering inom de olika organ som fördelar det samhälleliga kulturstödet.

Utsmyckningsanslaget

Statens konstråd har i sina anslagsäskanden förordat en återgång till 1937 års princip för anvisande av medel till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och att således vid beviljande av anslag till sådana byggnader, som är lämpade för konstnärlig utsmyckning, borde inbegripas ett för utsmyckning avsett belopp, i allmänhet ej understigande en procent av

byggnadskostnaderna. Med de motiveringar som tidigare anförts anser vi det inte obilligt att statens uppköp av den konst det här är fråga om ges den omfattning ett återinförande av den s. k. enprocentregeln skulle innebära. Betydande praktiska skäl talar också för att man genom en enkel regel binder anslaget vid kostnadsutvecklingen i övrigt, vilket blir fallet om enprocentregeln tillämpas. Därigenom säkras således anslagets värdebeständighet.

I avvaktan på de ytterligare beredningar frågan om övergången till enprocentregeln bör bli föremål för från t. ex. budgetteknisk synpunkt föreslår vi att anslaget för budgetåret 1962/63 höjes från 0,4 till 1,5 milj. kr. samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till nästa års riksdag om återinförande av enprocentregeln.

För de ökade administrativa kostnader ett bifall till vårt förslag kan väntas leda till föreslås att anslaget till statens konstråd höjes från f. n. 20 000 till 40 000 kr.

Konstnärstipendier

Med rätta kan hävdas att den ekonomiska grundtrygghet den enskilde medborgaren försäkras bl. a. genom olika socialpolitiska åtgärder spelar en betydelsefull roll för vederbörandes möjligheter att göra en fullvärdig insats i samhällslivet. Detta måste sägas gälla även de aktiva kulturskaparna.

Generellt har de i dag en inkomst som ligger betydligt under genomsnittslönen för andra yrkesgrupper, och i åtskilliga fall kan man tala om ren ekonomisk misär. Många konstskapare måste också på grund av bristande inkomstmöjligheter inom sina resp. områden söka andra mer inkomstbringande sysselsättningar, ofta långt utanför de konstskapande områden inom vilka de är dokumenterat kvalificerade för en värdefull insats. I alltför många fall synes det vidare uppenbart att kvalificerade konstskapare av ekonomiska skäl tvingats hänge sig åt en produktion som från konstnärlig synpunkt är mindre värdefull än den de skulle ha kunnat ägnat sig åt, om de t. ex. genom stipendier eller på annat sätt varit oberoende av dagsakuta ekonomiska problem.

En kraftig höjning av det samhälleliga direktstödet till kvalificerade konstskapare inom alla verksamhetsområden skulle i många fall vara ägnad att lösa åtminstone en del av dessa problem. Under en övergångsperiod av tre år bör därför enligt vår mening årligen instiftas 50 nya arbetsstipendier om ca 10 000 kr. per år och lika många mindre punktstipendier om förslagsvis ca 5 000 kr. Det är angeläget att åtminstone vissa av arbetsstipendierna kan utgå under en följd av år, t. ex. för fullföljande av en mera omfattande men ekonomiskt mindre lönsam konstproduktion. I övrigt anser vi att medlen t. v. bör fördelas i enlighet med de av Kungl. Maj:t förordade riktlinjerna.

Kostnaderna för ett program av denna omfattning skulle uppgå till ca

750 000 kr. per år, men beloppets storlek bör anpassas till penningvärdesutvecklingen i övrigt. Beträffande anslaget för nästkommande budgetår innebär vårt förslag en höjning med 370 000 kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Den av oss föreslagna höjningen bör fördelas så, att 100 000 kr. därav anvisas till konstnärstipendier, lika mycket till författarstipendier samt återstoden, 170 000 kr., till övriga stipendier i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Fördelningen mellan de tre olika stipendieformerna skulle således bli 330 000, 330 000 resp. 550 000 kr. I enlighet därmed skulle det sammanlagda reservationsanslaget, benämnt Konstnärstipendier, komma att utgöra 1 210 000 kr.

Vad gäller fördelningen av det samhälleliga direktstödet till yrkesutövarna inom olika konstområden bör man självfallet söka åstadkomma så rättvisa fördelningsprinciper som möjligt. Enligt vår mening bör därvid den konstnärliga insatsens kvalitet komma i första hand och i andra hand behovet av stöd. Det är vidare viktigt att garantier skapas för en så rättvis fördelning som möjligt mellan olika kategorier konstskapare. Nya konstriktningar får inte diskrimineras, och särskilt vad gäller de mindre stipendierna måste därvid en relativt stor generositet och tolerans iakttagas.

Alla dessa problem kräver enligt vår mening att man redan nu undersöker huruvida nuvarande fördelningssystem är det mest ändamålsenliga. Särskilt gäller detta givetvis med hänsyn till den relativt stora omfattning det samhälleliga direktstödet bör ges enligt vårt förslag. Vid en sådan översyn beträffande såväl principerna som organisationen för fördelningen av de olika typerna av stipendier bör vidare beaktas den samordning som bör eftersträvas även med de organ som förmedlar övriga former av samhällets kulturstöd.

Så långt det är möjligt bör man redan vid den organisatoriska utformningen av de stödförmedlande organen söka förebygga möjligheterna till ev. maktmissbruk eller obehörigt gynnande av någon särskild grupp eller kategori av konstskapare. Detta kan bl. a. ske genom att man relativt snabbt omsätter fördelningsorganens förtroendemän resp. beredande och verkställande tjänstemän.

Den till synes alltmer utpräglade tendensen att konstutövare av rent marknadsekonomiska skäl söker sig särskilt till stockholmsområdet, d. v. s. även när de för sin konstnärliga gärning i och för sig inte är hänvisade till detta, kan enligt vår mening befaras leda till en viss utarmning av landsortens självskapande kulturliv. Det är möjligt att en regional fördelning av vissa stipendier, t. ex. via lokala kulturråd på länsplanet, skulle kunna motverka sådana tendenser. Vi kan för dagen inte i detalj avgöra hur detta lämpligast bör ske, men vi anser det likväl angeläget att frågan prövas i samband med här i övrigt berörda frågor. I direktiven för den utredning vi härmed föreslår bör slutligen anges den ungefärliga omfattningen av samhällets kulturstöd under de närmast följande åren, men det bör dessutom

ges möjlighet att för utredningen närmare pröva formerna för en i framtiden fortsatt utvidgning av det samhälleliga kulturstödet. Utredningen, som enligt vår mening bör ha ledamöter även från resp. partier, bör bedrivas i sådan takt, att dess förslag kan föreläggas nästa års riksdag.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 62 måtte

I. a) till *Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.;

b) till *Statens konstråd* för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 40 000 kr.;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1963 års riksdag om den s. k. enprocentregelns återinförande vad gäller anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader;

II. a) godkänna den i motionen föreslagna treårsplanen för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts;

c) till *Konstnärstipendier* för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 210 000 kr. i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 10 april 1962

Gunnar Hedlund

S. G. W. Wahlund

Lars Eliasson

i Sundborn

Gustaf Svensson

Lennart Mattsson

Thorbjörn Fälldin

i Vä
